

tidligere forskere (f. eks. vedrørende tolkningen af TOTE s. 23). Kapitlet frembyder en fin genvej til indføring i problematikken omkring ostrakismens indførelse.

Resten af bogen er et forsøg på at verificere den skriftlige tradition. Var Hipparchos virkelig det første offer for loven om ostrakisme? Muligheden for at besvare det er vokset med antallet af kendte ostraka. Da RE-artiklen om ostrakisme blev til i 1939 var tallet 527, mens forfatteren har haft adgang til 11.000, heraf flere tusinde upublicerede, således at forfatterens liste over kendte ostrakisme-kandidater indeholder 28 helt nye navne ud af ialt 137. Der ligger et stort arbejde bag forfatterens optælling og inspirerende behandling af de mange ostraka fra Kerameikos. Selve beskrivelsen af fundet er vanskelig at følge. Desuden undrer det, at man anvender bogstavformen på ostraka som kriterium for en findatering. Det rækker dog ikke ved kapitlets konklusion: Ved kombineret af de nye fund med de i forvejen kendte når forfatteren til det tilfredsstillende resultat, at intet i vore hidtidige fund tyder på en ostrakofori før 487. Den store fejlmargen erkendes af forfatteren og illustreres bedst af den kendsgerning, at den litterært bevidnede ostrakofori i 487 kun er repræsenteret med den ostrakiseredes navn i Kerameikosfundet (s. 102).

Sidste kapitel omhandler spørgsmålet: Kan det passe, at der gik 20 år fra loven om ostrakisme blev indført til den anvendtes første gang? Forfatteren konkluderer, at intet i vore kilder tyder på store politiske modsætninger i Athen i perioden 508–493. I 493 vender det, men da kan der have været balance mellem tilhængere og modstandere af et brud med perserne, så at frygten for selv at blive ramt har afholdt enhver fra at foreslå en ostrakofori. Herefter må man antage, at de antipersiske politikere fik så stor en rygdækning i befolkningen, at en ostrakofori ikke var aktuel. Således kan forløbet af de 20 år forklares. Men hvad fik Kleisthenes til at indføre ostrakismen i 508/7? Vi ved det ikke, men det kan have været frygten for Isagoras, som imidlertid gik frivilligt i eksil.

Bogens konklusion skæmmes af mangelen på forbehold (s. 139), men det præger ikke diskussionen inde i bogen. I bibliografisk henseende er bogen en guldgrube, og da den vil være uomgængelig for fremtidige forskere af ostrakismen, må det glæde, at bogen er velkomponeret og inspirerende læsning.

Signe Isager

E. Ager og K. Kersten: Die Funde der älteren Bronzezeit des nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen, Band I, Frederiksborg und Københavns Amt. XXXVI + 205 s. og 175 plancher samt et hefte kortbilag til bind 1–2. Nationalmuseet og Karl Wachholtz, Neumünster, 1973. 385.25 kr.

Der er hausse i bronzealderen i disse år og med dette første bind indledes den største publikation af dansk bronzealderkildemateriale, som endnu er påtænkt. Man kunne næsten ryste på hovedet og tænke at det stof måtte da være publiceret grundigt forlængst med Vilhelm Boyes fine bog om egekisterne og Broholms 4 bindsværk fra 1940'erne. Men baggrunden for det nye initiativ er netop

den groteske, at den måske mest iøjnefaldende danske oldtidsperiode stadig var specialisternes paradis. Hver forsker måtte samle sig sit eget kildemateriale og rejse land og rige rundt for at se på museumsmagasiner. Når afhandlingerne så udkom uden tilsvarende publikation af kilderne, var resultaterne ukontrollable uden nye rundrejser som f. ex. Randsborgs bog (se nedenfor). Broholm nøjedes med en summarisk opremsning af gravenes indhold, gengav kun en brøkdel i fotografier og udelod mange fund som ikke var så vel oplyste.

Formålet med den nye publikationsrække er at gengive ældre bronzealders kildemateriale in extenso, og det ser ud til at være godt nået. Det skal understreges at bogen er en ren materialepublikation. Et væsentligt fremskridt er, at gravplaner gengives (ligesom hos Boye) samt kortbilaget, hvor alle fundsteder plus alle gravhøje og stengrave er indtegnet. Kortet er i målestok 1:100.000 og tillader detailstudier af fundfordeling, men desværre er det skredet i trykningen så vistnok alle punkter ligger lige præcis en signaturbredde forrykket. Der mangler nogle høje, og høje er ikke altid skelnet korrekt fra stengrave. Naturligvis mangler der også andre fundsteder, selv efter 15 års arbejde kan man ikke forvente en 100 % dækning.

Selvom bogen behandler ældre bronzealders fund er alle metalsager fra stenalderen med, og enkelte fra yngre bronzealder er smuttet med. På kortet er f. ex. alle bronzealderhøje med, også de yngre, så der er ikke fuld dækning mellem kort og tekst + billeder. Det er uheldigt, faktisk burde yngre bronzealders fund være taget med – men de må så publiceres separat.

Bogen indledes med et rids af geologien af Sigurd Hansen. Dette første bind indeholder 598 fundsteder med ialt 384 grave sammenlignet med de 244 grave hos Broholm. Det er ikke så meget kvantiteten, som kvaliteten der er øget i det nye værk.

Trods et meget grundigt korrekturarbejde er der fejl, f. ex. mangler mængdeangivelser på pl. 58.

Som dansk bronzealderforsker må man græmmes over, at dette er et rent tysk foretagende. I 1958 overtalte projektlederen Dr. Kersten fra Slesvig den daværende rigsantikvar og leder af Nationalmuseets oldtid hertil; arbejdet skulle udføres på 5 år og har gået på fuld kraft – og gør det stadig – et klart udtryk for hvorledes fundmassens omfang undervurderedes. Der er dog god grund til at beundre indsatsen og resultatet. Publikationens kvalitet er fremragende, mange til oldsagstegninger er ikke set siden Magnus Petersens fra 1800-tallet. Talrige væsentlige udgravninger, som f. eks. Vebæks fra Gladsaxe og Karlstrup kommer nu frem fra arkiverne og mange studier vil kunne skrives ud fra det materiale, som indeholdes i bogen.

Værket tegner til at blive en modelpublikation, som ikke kan undgå at anspore til nye studier og til nye publikationsanstrengelser fra dansk side (yngre bronzealder). Men man kunne have ønsket at den var resultatet af en dansk indsats.

Henrik Thrane